NÖDVATTENPLAN

SÖDERKÖPING.SE

Diarienummer: KS/2025-00433

Antagen: Kommunfullmäktige, 2025-10-20, 103 §

Dokumentansvarig förvaltning: Kommunstyrelsen

Dokumentet gäller för: Söderköpings kommun

Dokumentet gäller till och med: Tillsvidare

Innehållsförteckning

Inledning 3

Syfte och mål 3
Ägande, revidering och tillgänglighet 4
Relaterade dokument 4
Definitioner 4
Aktivering och deaktivering 5

Lagstiftning 6
Roller och ansvar 6

Söderköpings kommun 7
VA-huvudmannen 7
Enskilda privatpersoner och verksamhetsutövare inom VA-huvudmannens verksamhetsområdesansvar 8
Djurägare 9
Enskilda privatpersoner och verksamhetsutövare utanför VA-huvudmannens verksamhetsområdesansvar 9
Länsstyrelsen 10

Tänkbara scenarier för störningar i dricksvattenförsörjningen 10

Scenario 1 Mikrobiologisk förorening av dricksvattnet 10
Scenario 2 Kemisk förorening av dricksvattnet 10
Scenario 3 Inget vatten i ledningsnätet 10
Scenario 4 Dricksvattenbrist i privata anläggningar vid långvarig torka eller översvämningar 10
Scenario 5 Kärnteknisk olycka 11

Prioritering av nödvatten 11

Prioritering 1: Människors liv och hälsa 12
Prioritering 2: Samhällets funktionalitet och privatpersoner 12

Prioritering av nödvatten i Söderköpings kommun 12
Nödvattenbehov och förmåga att nödvattenförsörja 13

Nödvattenstationer 13

Tillgängliga resurser 14

VAKA-Nationella vattenkatastrofgruppen 15
Övriga tillgängliga resurser 15

Nödvattenförsörjning vid höjd beredskap 15

Särskild lagstiftning vid höjd beredskap 16
Roller och ansvar vid höjd beredskap 16
Prioriteringsordning och nödvattenstationer vid höjd beredskap 17
Krigsdricksvatten 17

Kriskommunikation 17

Inledning

Rent dricksvatten är ett av de allra viktigaste livsmedlen i samhället. En störning i dricksvattenförsörjningen påverkar hela samhället; invånare, samhällsviktiga verksamheter och näringsliv. Det är därför viktigt att samhället har förmågan att upprätthålla dricksvattenförsörjningen även då ordinarie leverans inte är möjlig att genomföra. I dessa fall distribueras i stället så kallat ”nödvatten” via tankar eller andra tappställen där vatten kan hämtas. Vattnet ska hålla dricksvattenkvalitet. Målsättningen är att minska påverkan på samhället så mycket som möjligt, därav är nödvattenplanering är en del av samhällets krisberedskap.

Denna nödvattenplan har tagits fram för att höja förmågan för störningar i dricksvattenförsörjningen i Söderköpings kommun. Nödvattenplanen kan aktiveras i samband med händelser med avbruten vattenleverans eller större händelser av bekräftat förorenat dricksvatten.

I framtagandet av nödvattenplanen har följande dokument utgjort riktlinje:
• *Livsmedelverkets: Guide för planering av nödvattenförsörjning (Utgåva 1 – september 2017 ISBN: 978-91-7714-254-6)*
• *Livsmedelsverkets: Handbok i krisberedskap och civilt försvar för dricksvatten. Modul 1–7, utgivningsår 2023.*

Nödvattenplanen kopplar även till kommunens dokument:
Krisledningsplan mandatperioden 2023 - 2026 för hantering av extraordinära händelser i Söderköpings kommun.

Syfte och mål

Nödvattenplanen ger riktlinjer för hur nödvattenförsörjningen ska hanteras i kommunen genom att förtydliga roller, ansvar och prioriteringar. Planen ger förutsättningar till kommunens medborgare och olika verksamheter att planera mer detaljerat för egen del i en situation då det är brist på dricksvatten eller leveransproblem.

Vid höjd beredskap gäller särskilda regler och prioriteringar. Denna situation beskrivs därför i ett eget kapitel i slutet på denna nödvattenplan.

Syfte

Syftet med nödvattenplanen är att beskriva de scenarier som utgör grund för kommunens nödvattenplanering, beskriva vilka som kommer att prioriteras vid händelse av avbruten dricksvattenleverans samt hur vatten kommer att distribueras.

Mål

Målet är att planen ska utgöra ett stöd för att effektivt kunna hantera en situation med vattenbrist eller störning i Söderköpings kommuns ordinarie dricksvattenförsörjning.

Ägande, revidering och tillgänglighet

Söderköpings kommuns nödvattenplan fastställs av Kommunfullmäktige. För att säkerställa att nödvattenplanen är aktuell ansvarar kommunens säkerhetschef för att en revidering genomförs en gång per mandatperiod eller vid behov. Detta ska ske i samråd med kommunens förvaltningar och VA-huvudmannen. Kommundirektören har möjlighet att fatta beslut om redaktionella förändringar.

Nödvattenplanen ska finnas tillgänglig på kommunens hemsida tillsammans med övrig dokumentation kring kommunens krisberedskap.

Relaterade dokument

Följande relaterade dokument kommer att omfattas av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (OSL). Detta då information om kommunala planer för vattenförsörjningen, framför allt i en krissituation, kan vara av intresse för såväl främmande makt men även enskilda personer med andra avsikter.

Nödvattenförsörjning till prioriterade verksamheter

Kommunens prioriterade verksamheter, deras läge och behov av vatten. Dokumentet omfattas av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (OSL).

Distributionsplan för nödvatten

Information om befintligt nödvattenmaterial, underlag om vilka platser som är utsedda inom kommunen som lämpliga att upprätta nödvattenstationer på samt uppgifter om ungefärligt behov av nödvatten vid varje nödvattenstation. Dokumentet omfattas av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (OSL).

Definitioner

Nödvatten	Leverans av dricksvatten vid en störning i dricksvattenförsörjningen, där det inte går att nyttja det ordinarie ledningsnätet. Nödvatten levereras i tankar och tankbilar. Nödvatten kan levereras både inom och utanför verksamhetsområde för dricksvatten.
Reservvatten	Vatten som levereras från en alternativ vattentäkt via det ordinarie ledningsnätet inom verksamhetsområde för VA. Reservvatten berörs inte i denna nödvattenplan.

Nödvattenstation	Den plats dit medborgarna och verksamheterna hänvisas för att hämta nödvatten.
VA-huvudman	Den organisation som ansvarar för att tillhandahålla och driva vatten- och avloppstjänster. Detta innefattar vattenverk, reningsverk och ledningsnät.
Samhällsstörning	En störning som påverkar samhället och kan bidra till samhällskostnader.
Verksamhetsområde	Ett geografiskt område som är politiskt beslutat där VA-huvudmannen levererar vattentjänster. Verksamhetsområden är indelade efter vilket vattenverk som förser området med dricksvatten.
Samhällsviktig verksamhet	Enligt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) är samhällsviktig verksamhet en verksamhet, tjänst eller infrastruktur som upprätthåller samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov. Som exempel kan nämnas verksamhet som har betydelse för liv och hälsa eller samhällets funktionalitet.
Tappställe	Tillfälligt upprättad plats på det ordinarie ledningsnätet, till exempel en brandpost, där vatten kan hämtas.

Aktivering och deaktivering

Aktivering av nödvattenplanen baseras på hur omfattande dricksvattenstörningen är. Nedan följer tre olika nivåer av störningar:

1. Mindre störningar och planerade arbeten.
2. Måttliga till större störningar i fredstid där samordning mellan flera aktörer krävs.
3. Höjd beredskap eller krig.

Nivå 1 hanteras av VA-enheten enligt ordinarie rutiner. Vid nivå 2 och 3 aktiveras denna nödvattenplan. För nivå 3 gäller särskild lagstiftning och prioriteringsordning, se separat kapitel i denna plan.

Följande funktioner har mandat att aktivera och deaktivera planen:

- Kommundirektör
- Säkerhetschef
- VA-chef

Lagstiftning

Vid nödvattenplanering och genomförande av prioriteringar vid nödvattensituationer är det främst *Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster* och *Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap,* som är av störst relevans.

Enligt vattentjänstlagen (LAV 2006:412) har kommunen skyldighet att tillgodose behovet av dricksvatten inom de områden som kommunen har beslutat ska ingå i verksamhetsområde för vatten. Utgångspunkten för lagen avseende dricksvatten är att skydda människors hälsa.

Lagen om extraordinära händelser (2006:544) innehåller bestämmelser om kommuners och regioners olika uppgifter inför och vid extraordinära händelser och vid höjd beredskap. Lagen tydliggör att kommunen ska ha en god förmåga att hantera krissituationer och extraordinära händelser inom sitt geografiska område. Det innebär att kommunen vid en samhällsstörning (en extraordinär händelse) ska verka för att olika aktörer i kommunen samverkar och uppnår samordning i vidtagna krishanteringsåtgärder. Kommunen ska även samordna aktörernas information till allmänheten.

Roller och ansvar

Ansvarsprincipen är en grundläggande princip i det svenska krishanteringssystemet. Det innebär att den som normalt ansvarar för en verksamhet även har det ansvaret i en krissituation. Om verksamheterna inte klarar att hantera krisen inom egen verksamhet tar kommunens övergripande krisorganisation över. Aktörer som bedriver en verksamhet i kommunen behöver se över sin egen planering och beredskap inför en eventuell situation då dricksvattenförsörjningen inte fungerar som vanligt.

Söderköpings kommun har det övergripande ansvaret för vattenförsörjningen inom kommunen samt det geografiska områdesansvaret. Kommunen ansvarar därmed för att genomföra förebyggande åtgärder som behövs för att lindra konsekvenserna av en allvarlig störning i dricksvattenförsörjningen.

VA-enheten i Söderköpings kommun har kommunens uppdrag att vara huvudman för vattenförsörjningen, vilket innebär att ansvara för och sköta den kommunala vattenförsörjningen.

I detta kapitel beskrivs ansvarsfördelningen mellan olika aktörer i en krissituation.

Söderköpings kommun

Inför störning:

- Ansvarar för att det ska finnas en nödvattenplan samt rutiner för att hålla den uppdaterad.
- Säkerställa att alla samhällsviktiga verksamheter har egna planer för att hantera en nödvattensituation
- Se till att det finns en kommunikationsplan samt aktuell information om nödvatten på hemsidan.

Vid störning:

- Samordna och leda den kommunala krishanteringen.
- Säkerställa ett effektivt och säkert mottagande av nödvatten från VA-enheten. Det inkluderar skötsel av nödvattenstationer (tex avspärrningar, sandning, snöröjning) samt samordning av externa hjälpresurser (tex vattenvärdar)
- Ansvara för vattenvärdar vid nödvattenstationerna.
- När situationen kräver, aktivera nödvattenförsörjning för boende med enskild vattenförsörjning (egen brunn).
- Hämta nödvattentankar från VA-enheten och fylla på anvisad plats, distribuera till invånare utanför verksamhetsområde.
- Kontrollera och säkerställa dricksvattenkvaliteten på distribuerat nödvatten utanför verksamhetsområde.
- I dialog med övriga aktörer kommunicera information om den inträffade händelsen till de verksamheter som berörs, samt ut till allmänheten i enlighet med framtagen kommunikationsplan.

VA-huvudmannen

Inför en störning:

- Ansvarar för att det finns en operativ plan för distribution inom verksamhetsområde samt rutiner för att hålla den uppdaterad.
- Köpa in, förvara och underhålla nödvattentankar med tillhörande material för nödvattendistribution inom verksamhetsområde för dricksvatten. Bekostas av taxekollektivet.
- Köpa in, förvara och underhålla nödvattentankar med tillhörande material för nödvattendistribution utanför verksamhetsområdet. Bekostas av skattekollektivet.

- Utbilda utsedd personal inom kommunen (skattekollektivet) som ska distribuera nödvattentankar utanför verksamhetsområde.

- Utbilda externa hjälpresurser som tas in som stöd i arbetet (både inom och utanför verksamhetsområde) med nödvattenförsörjning inom dricksvattensäkerhet och nödvattenlogistik (till exempel vattenvärdar och Frivillig Resursgrupp (FRG)).

Vid störningar:

- Hantera händelsen/orsaken till att störningen uppstått.

- Aktivera VA-enhetens egna krisorganisation och starta upp samverkan med kommunens krisledning.

- Distribuera nödvatten via nödvattenstationer alternativt tappställen inom verksamhetsområde enligt framtagen distributionsplan.

- Lämna ut nödvattentank inklusive material och anvisa plats för fyllning av nödvattentankar i händelse av nödvattendistribution utanför verksamhetsområde.

Enskilda privatpersoner och verksamhetsutövare inom VA-huvudmannens verksamhetsområdesansvar

Privatpersoner

- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) uppmanar alla vuxna och friska individer i Sverige att förbereda sig för att kunna klara sig utan samhällets hjälp under en vecka. I det ingår att ha en hemberedskap, dricksvatten inkluderat, för den eller de personer som finns i hushållet – vuxna, barn och husdjur. Som exempel behövs utrustning så som vattendunkar, tvättservetter, vattenreningstabletter och mat som inte kräver vatten vid tillagning.

- Har skyldighet att följa rådande anvisningar vid hämtning av nödvatten för att undvika konflikter och kontaminering av nödvattnet.

- Vid begränsad vattentillgång är anslutna fastighetsägare skyldiga att reducera sin vattenförbrukning enligt VA-huvudmannens anvisningar (ABVA 07 Fastställd 2008-06-25).

Verksamhetsutövare

- Vid begränsad vattentillgång är verksamhetsutövare skyldiga att minska sin vattenförbrukning enligt anvisningar.

- Utövare av samhällsviktig verksamhet ansvarar särskilt för att säkerställa att det finns kontinuitetsplaner för dricksvattenkriser. Till exempel bör vårdboenden ha en egen plan där bland annat tvättlappar, flaskvatten och handsprit kan finnas på lager för att

minska vattenförbrukningen. Planen ska även innehålla rutiner för hur vatten ska tas in i fastigheten från nödvattenstationen med egna dunkar.

- Samhällsviktig verksamhet bör ha en förbered rutin och utrustning för att lagerhålla den mängd vatten som behövs för verksamheten under minst ett dygn.
- Alla verksamheter har ett eget ansvar för att skapa alternativa lösningar för sanitet, som exempelvis toalettspolning.
- Om egna vattentankar används (för prioriterade verksamheter), ansvara för hygienkontroll och bevakning av tank för att kunna säkerställa att det är ett hälsosamt och rent dricksvatten som tappas från tanken.
- Verksamhetsutövare som bedriver samhällskritiska verksamheter där vatten behövs för att säkra liv och hälsa, bör i samråd med fastighetsägaren beakta möjligheten att förbereda fastigheten för trycksatt nödvattenintag.

Djurägare

- Är ansvariga att ombesörja dricks- och nödvatten till djur enligt Djurskyddslag (2018:1192) kap 2 §4. ”Djur ska ges tillräckligt med foder och vatten som är av god kvalitet. Foder, vatten och utfodringsrutiner ska anpassas efter djurets behov”
- Nödvatten till djur kan endast i yttersta undantagsfall bli aktuell, under mycket svåra förhållanden som vid långvarig torka, efter det att privata hushåll och samhällsviktiga verksamheter försetts med nödvatten och resurserna även räcker till djuren.
- Lantbrukare med stora djurbesättningar bör beakta alternativ dricksvattenförsörjning och möjligheten att behålla enskilda vattentäkter som reserv.

Enskilda privatpersoner och verksamhetsutövare utanför VA-huvudmannens verksamhetsområdesansvar

Privata dricksvattenanläggningar har kommunen eller VA-enheten i normalläget inget ansvar för. Den enskilde är ansvarig för sin dricksvattenförsörjning och behöver ta höjd för att kunna klara sig en längre tid utan hjälp från samhället.

I särskilda fall, som vid långvarig torka som leder till dricksvattenbrist i ett större område, kan kommunen besluta om att aktivering av nödvattenförsörjning ska ske. Det innebär att privatpersoner kan ges möjlighet att hämta vatten vid utpekade platser, till exempel tappställen i kommunala byggnader eller tillfälligt uppställda vattentankar.

Länsstyrelsen

Vid allvarliga och omfattande dricksvattenstörningar som drabbar flera kommuner samtidigt har länsstyrelsen en nyckelroll i att samordna krisarbetet så att kommunerna kan koncentrera sig på att hantera konsekvenserna av en händelse. Stödet kan handla om att ta in extern hjälp eller att prioritera hur resurserna ska fördelas över kommungränser. Länsstyrelsen har också en uttalad roll att samordna krisarbetet vid höjd beredskap.

Tänkbara scenarier för störningar i dricksvattenförsörjningen

Nedan beskrivs de scenarier som har varit dimensionerande i arbetet för framtagandet av denna nödvattenplan.

Scenario 1 Mikrobiologisk förorening av dricksvattnet

Dricksvattnet som levereras via ledningsnätet har en bekräftad mikrobiologisk förorening (ex virus, bakterier, protozoer). Vattnet kan inte längre användas till dryck och matlagning utan att först kokas. I detta fall ges kokningsrekommendation till berörda och inget nödvatten distribueras via tankar.

Scenario 2 Kemisk förorening av dricksvattnet

Dricksvattnet har verifierats med kemisk förorening. I detta fall räcker det inte att koka vattnet för att uppnå dricksvattenkvalitet. Beroende på föroreningstyp krävs en bedömning om vattnet kan användas för dusch/bad, tvätt och matlagning. Nödvatten distribueras i detta fall enligt beslutad prioritetsordning.

Scenario 3 Inget vatten i ledningsnätet

Totalt avbrott kan beröra ett mindre eller större område eller flera områden samtidigt. Orsaken kan exempelvis vara elbortfall, en produktionsstörning på ett vattenverk, ett sabotage eller en större vattenläcka i distributionsnätet. Beroende på omfattningen kan konsekvenserna variera från att VA-enheten själva hanterar avbrottet, till att kommunens centrala krisledning aktiveras. Nödvatten distribueras i detta fall enligt beslutad prioritetsordning.

Scenario 4 Dricksvattenbrist i privata anläggningar vid långvarig torka eller översvämningar

Klimatförändringar, väder- och naturhändelser kan leda till långvarig torka eller översvämningar som orsakar dricksvattenbrist eller förorenat dricksvatten i stora områden. Långvarig torka kan leda till att privatpersoner med egna brunnar inte får dricksvatten i den mängd de har behov av för att klara de dagliga rutinerna såsom dryck, matlagning, hygien etc. Vid översvämningar finns det ofta vatten, men om brunnarna har kontaminerats och inte kan användas utan risk för individers hälsa eller skador på miljön uppstår ett nödvattenbehov.

I dessa lägen uppmanas allmänheten att aktivera sin egen dricksvattenberedskap, spara på det vatten som finns och invänta information om var och när nödvatten kan hämtas.

Kommunen har det geografiska områdesansvaret och vid omfattande och långvariga kriser kan det bli aktuellt med nödvattenförsörjning till dessa privata hushåll.

Scenario 5 Kärnteknisk olycka

Vid en kärnteknisk olycka kan radioaktiva ämnen transporteras med vindarna och riskerar att överföras till vatten, växter och djur i de områden det faller ner. Flera olika faktorer, som vindriktning och väderförhållanden, avgör vart nedfallet hamnar, hur omfattande spridningen blir och hur mycket dricksvatten som kontamineras.

Initialt är det svårt att bedöma omfattningen. I detta scenario involveras fler myndigheter, såsom Länsstyrelsen, Jordbruksverket och Strålsäkerhetsmyndigheten, för att hjälpa till att utreda händelsen och dess konsekvenser.

Halter av radioaktiva ämnen i livsmedel och vatten kontrolleras alltid direkt, men kan också behöva kontrolleras under en lång tid efter nedfallet. Händelsen kan utvecklas på olika sätt. Allmänheten uppmanas därför att löpande följa nyhetsflödet, ta del av myndigheternas krisinformation och följa de anvisningar kommunen ger. Om nödvatten kommer att distribueras eller inte beror på omfattningen av händelsen samt vilka konsekvenserna blivit.

Prioritering av nödvatten

I en kritisk situation då nödvatten inte kan nå alla samtidigt, behöver prioriteringar göras så att de mest sårbara målgrupperna får dricksvatten först.

Inriktningen för kommunens prioritering av nödvatten utgår från samhällets övergripande skyddsvärden[1]

- Människors liv och hälsa
- Samhällets funktionalitet
- Demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter
- Miljö och ekonomiska värden
- Nationell suveränitet

Utgångspunkten för prioritering av vilka verksamheter som är viktigast att försörja med nödvatten bygger på Livsmedelsverkets rekommendationer att i första hand skydda människors liv och hälsa samt samhällets funktionalitet.

1 Övergripande inriktning för samhällsskydd och beredskap (MSB708 – Juni 2014)

De privatägda samhällsviktiga verksamheterna i kommunen kommer att prioriteras på samma sätt som de kommunalägda samhällsviktiga verksamheterna.

Prioritering 1: Människors liv och hälsa

De som är mest sårbara i samhället kommer att prioriteras först. Det är individer med stort vårdbehov samt samhällsviktiga verksamheter som hjälper dessa målgrupper. Det är verksamheter som till exempel särskilda boenden, gruppbostäder enligt LSS och servicebostäder enligt SoL, enskilda med hemtjänst. Till denna grupp hör även kök för tillagning av offentliga måltider.

Prioritering 2: Samhällets funktionalitet och privatpersoner

En samhällsviktig verksamhet definieras som en samhällsfunktion av sådan betydelse att ett bortfall av, eller en svår störning i funktionen, skulle innebära stor risk eller fara för befolkningens liv och hälsa, samhällets funktionalitet eller samhällets grundläggande värden.

En samhällsfunktion (exempelvis räddningstjänst) som har till uppgift att hantera en pågående allvarlig händelse eller kris så att skadeverkningarna blir så små som möjligt är också en samhällsviktig verksamhet.

Prioritering av nödvatten i Söderköpings kommun

Vid ett scenario med störning i vattenförsörjningen i Söderköpings kommun kommer följande samhällsviktiga verksamheter prioriteras:

Prioritets-klass	**Prioritering för nödvatten-försörjning**	**Exempel på verksamhet**
1	Verksamheter som har stor betydelse för liv och hälsa	Vård och omsorgsboende, (ink. Gruppbostäder och serviceboende) kök för offentliga måltider
2	Verksamheter som har stor betydelse för samhällets funktionalitet	Skola och förskola för klass F-9
3	Allmänheten	

Om resurserna räcker till prioriteras därefter:

- Vårdcentraler
- Tandläkare

Verksamheter som inte kommer att prioriteras och som därmed behöver ha en egen beredskap är exempelvis:

- Företag
- Affärer
- Restauranger
- Djurhållning

Gruppbostäder, serviceboenden och särskilda boenden är hänvisade till att själva hämta vatten från nödvattenstationer vid störning. Dock kommer val av geografisk placering av nödvattenstationer göras för att i möjligaste mån minimera avståndet mellan nödvattenstationer och dessa boenden. Skolor och förskolor kan inte förses med nödvatten i den omfattning att det förser toaletter och hygien. Det innebär att verksamheter kan behöva stänga eller lösa toalett och hygien på annat sätt. Rekommendationen från MSB är i dagsläget att sätta att plastpåse i toaletten för att samla upp avföringen i.

Kommunala verksamheter och privata aktörer som inte är samhällsviktiga bör upprätta egna beredskapsplaner för nödvattenförsörjning vid störning då de i dagsläget inte är prioriterade i denna nödvattenplan.

Nödvattenbehov och förmåga att nödvattenförsörja

Behovet av nödvatten varierar beroende på vilken typ av dricksvattenstörning som uppstår. I ett värsta scenario då hela kommunen behöver nödvattenförsörjas kommer stora mängder nödvatten att behövas. Distribution av nödvatten kommer i praktiken att ske enligt prioriteringsordningen så långt tillgängliga resurser räcker. Beroende på störningens art och om störningen är lokal eller utspridd över hela kommunen kommer nödvattnet att räcka olika långt. Ju större störningen är desto längre kan invånare behöva åka för att hämta nödvatten.

Bedömning för vattenbehov i en krissituation har tagits fram av livsmedelsverket. Dessa riktvärden har varit styrande för Söderköpings kommuns dimensionering av förmågan att distribuera nödvatten.

- De första 3 dygnen är behovet för överlevnad beräknat till ca 3–5 liter vatten per person.
- Efter 3 dygn ökar beräknat behov till 10–15 liter vatten per person och dygn för att klara de allra viktigaste behoven.

Nödvattenstationer

Nödvattenförsörjning sker enligt prioriteringsordningen. Platser där invånare kan hämta nödvatten fördelas över berörda områden i kommunen. Utöver nödvattentankar kan även andra tappställen komma att användas.

Antalet nödvattenstationer anpassas beroende på krisens omfattning och tillgängliga resurser. Medborgare uppmanas att följa den information som ges via kommunens hemsida eller media för att veta var vatten kan hämtas.

Riktlinjer för nödvattenstationer

- Enligt Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten (LIVSFS 2022:12) ska kvalitetskraven vara uppfyllda vid den punkt där dricksvattnet tappas från nödvattentanken vid nödvattenförsörjning. Kvalitetskontroll ska utföras på utställda nödvattentankar minst en gång inom en vecka efter det att försörjningstillfället påbörjats.

- VA-enheten ansvarar för att utföra kontrollerna inom verksamhetsområde för dricksvatten, kommunens miljökontor ansvarar för att utföra kontrollerna utanför verksamhetsområde.

- Under vinterhalvåret kan det finnas behov av att nödvattenstationerna antingen placeras inomhus, förses med isolerande skyddshuva eller värmas upp med elektrisk värmematta. Om de placeras inomhus måste de placeras i anslutning till en golvbrunn

- Nödvattenstationer ska vara framkomliga för tankbilar, kranbilar, plogbilar och för konsumenter som kommer med bil för att hämta vatten.

- För att kunna säkra kvalitetskraven på nödvattnet och motverka sabotage bör vattenvärdar finnas på plats. Vattenvärdar har också en viktig uppgift i att kunna svara på frågor från allmänheten.

- Avspärrningar, staket eller liknande kan bli aktuellt att sätta upp vid nödvattenstationerna för att hålla ordning i köer.

- Om det kan förmodas att nödvattentankarna inte får stå ifred för sabotage bör någon form av vakt eller tillsyn ordnas.

- Nödvattenstationerna ska placeras på en central och upplyst plats.

Var nödvattentankarna kommer att placeras kommer att kommuniceras ut i samband med dricksvattenstörning på kommunens hemsida, VA-appen och sociala medier. Om dessa kanaler inte skulle vara tillgängliga, kommer information att ske vid kommunens informationsplatser, biblioteket Stinsen, brandstationerna i Bottna och Östra ryd samt vid trygghetspunkten i Mogata förskola. Fler platser för delgivning av information kan tillkomma beroende på situation.

Tillgängliga resurser

Vid en större dricksvattenkris som påverkar många och riskerar liv och hälsa finns möjligheten att ta hjälp av grannkommuner samt övriga aktörer som VAKA.

Det finns också möjlighet att avtala om annan extern hjälp. Respektive aktör ansvarar för att upphandla det stöd som behövs inom respektive ansvarsområde.

VAKA-Nationella vattenkatastrofgruppen

VAKA är en nationell vattenkatastrofgrupp som nås dygnet runt via SOS-alarm. VAKA ger stöd till kommuner och regioner som drabbats eller kan komma att drabbas av akuta problem med dricksvattenförsörjningen. Livsmedelsverket ansvarar för VAKA-gruppen. VAKA kan bistå kommunen med specifik rådgivning, expertstöd och coachning, och också ge stöd till flera funktioner samtidigt. Kommunen fungerar själv som ledning och beslutsfattare samt besvarar och hanterar media. VAKA består av personer som är fördelade över hela landet med kompetens inom dricksvattenproduktion, miljöskydd, geohydrologi, kemi, mikrobiologi, räddningstjänst med mera.

Livsmedelsverkets utrustning för nödvattenförsörjning, som finns på sex depåer i landet, kan avropas via VAKA. I samband med en akut kris kan dessa lämnas ut dygnet runt och nå alla kommuner inom cirka sex timmar. Den aktuella kommunen står för kostnaderna för transporter, förbrukat material och återställning av utrustningen.

Övriga tillgängliga resurser

Frivilliga försvarsorganisationer finns på lokal nivå i hela landet och finansieras i huvudsak av statliga medel, genom MSB och Försvarsmakten. Deras kompetensområden finns bland annat inom transport och logistik, drivmedel, elförsörjning, tele- och radiokommunikation samt stabsstöd.

Frivilliga resursgruppen (FRG) finns till hands när kommunen behöver förstärka de ordinarie resurserna i utsatta lägen eller kalla in extra resurser för andra behov vid en kris. Varje kommun avgör själv om den vill inrätta en FRG. Kommunen tecknar då ett avtal med respektive individ som ingår i FRG. För närvarande har Söderköpings kommun inget avtal med någon FRG.

Vid en kris är det inte ovanligt att människor dyker upp på platsen för krisen och vill hjälpa till. Dessa personer brukar då kallas för spontanfrivilliga eller icke organiserade frivilliga. Det är viktigt att tänka på att inte låta en frivillig utan anställningsavtal utöva myndighetsutövning, tillåtas inpassering i skyddsklassade lokaler, komma i kontakt med sekretessbelagd information, få tillträde till viktiga datasystem, eller komma i kontakt med känslig information utan att berörd verksamhets säkerhetsansvarige har godkänt detta.

Även privata aktörer så som tex. bevakningsbolag kan avtalas för att stödja i en krissituation.

Nödvattenförsörjning vid höjd beredskap

Liksom all kritisk infrastruktur utgör dricksvattenförsörjningen ett militärt mål. Förutom krig med väpnade angrepp och invasion kan dricksvattenanläggningar bli föremål för hybrid- och cyberattacker, vilket kan orsaka allvarliga störningar i dricksvattenförsörjningen. Exempel på störningar kan vara totalhaveri i

dricksvattenproduktionen, att råvattentäkten blir utslagen eller omfattande skador på ledningsnätet.

I dessa situationer är den egna nödvattenutrustningen sannolikt den enda tillgängliga gripbara resursen, få resurser kan förväntas från VAKA eller annat håll då troligen även omkringliggande kommuner är drabbade samtidigt.

Vattenförsörjning kommer sannolikt ske enbart via nödvattenförsörjning eller möjligen kompletterat med distribution i ledningsnätet några få timmar per dygn.

Vattendistribution kan komma att ske genom tex:

- Krigsdricksvatten (ett vatten som kan drickas under kortare tidsperioder men som inte uppfyller alla kemiska parametrar i dricksvattenföreskrifterna)
- Vatten från sjöar/vattendrag som normalt inte används
- Distribution av orenat råvatten
- Vatten från brunnar.

Tillgången till el kommer påverka vilka lösningar som går att ta till.

Särskild lagstiftning vid höjd beredskap

Höjd beredskap är antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap. Regeringen får besluta om skärpt eller högsta beredskap vid krigsfara, eller om det råder utomordentliga förhållanden på grund av krig utanför Sveriges gränser. En beredskapshöjning kan gälla en viss del av landet eller en viss verksamhet. Sveriges författningar gäller även under höjd beredskap och krig, med de eventuella förändringar som regeringen och myndigheter beslutar om. Lagstiftningen innehåller inte så många detaljregleringar kring de olika beredskapsnivåerna. Syftet är att ge regeringen handlingsutrymme att ange vilka speciella lagstiftningar som ska införas i samband med beslut om skärpt eller högsta beredskap. Regeringen får därmed möjlighet att flexibelt välja, eller välja bort, vilka verktyg från verktygslådan som ska användas i den givna situationen, såsom förfogandelagen, ransoneringslagen och arbetsrättsliga beredskapslagen.

Roller och ansvar vid höjd beredskap

Vid skärpt beredskap fortsätter myndigheter att bedriva sin ordinarie verksamhet så länge som möjligt. Kommuner och regioner ska ”vidta särskilda åtgärder rörande planering, inriktning av verksamheten, tjänstgöring och ledighet för personal samt användning av tillgängliga resurser för att de ska kunna fullgöra sina uppgifter”.

Vid högsta beredskap ska kommuner och regioner övergå till krigsorganisation. Detta regleras i förordningen om totalförsvar och höjd beredskap.

Under både skärpt och högsta beredskap är det kommunstyrelsen som ansvarar för ledningen av den del av det civila försvaret som kommunen ska bedriva.

Länsstyrelsen har ytterligare särskilda befogenheter i denna situation:

- Förfogandelagstiftningarna kan aktiveras.
- Kan besluta om ransonering.

Prioriteringsordning och nödvattenstationer vid höjd beredskap

I denna situation kommer skyddsvärdet ”Nationell suveränitet” ha högsta prioritet vilket innebär att Regeringen eller Försvarsmakten ansvarar för att styra över prioriteringarna av nödvattnet.

Samhälls- och totalförsvarsviktiga verksamheter prioriteras liksom skyddet av civilbefolkningen. Det kan bli aktuellt att aktivera trygghetspunkter och skyddsrum, ”inrymma” invånare eller utrymma områden. Allmänheten uppmanas att löpande följa händelseutvecklingen - nyhetsflöde och krisinformation - och de anvisningar kommunen ger.

Krigsdricksvatten

Krigsdricksvatten är ett begrepp som inte finns definierat annat än i Livsmedelsverkets ”Handbok i krisberedskap och civilt försvar för dricksvatten” och stöds inte av någon lagstiftning. Under ytterst svåra förhållanden, det vill säga krig eller krigsliknande förhållanden, kan situationer uppstå där konsumenter behöver dricka vatten under en begränsad tid som inte uppfyller dricksvattenföreskrifternas kvalitetskrav. Det kan exempelvis bero på brist på beredningskemikalier och reservdelar. En förutsättning är då givetvis att konsumenter inte riskerar att lida skada. Innan ett krigsdricksvatten distribueras och kommunikation sker om att vattnet går att dricka behöver dricksvattenaktören göra en riskvärdering och toxikologisk utvärdering. Kontrollmyndigheten och kommunens krisorganisation behöver vara involverad i detta arbete och har även möjlighet att ta stöd av Livsmedelsverket. Utgångspunkten ska alltid vara att det dricksvatten som distribueras ska uppfylla kvalitetskraven enligt lagstiftningen, oavsett om dricksvattnet kommer via ledningsnätet eller distribueras som nödvatten. Dricksvattenföreskrifterna upphör inte att gälla under höjd beredskap men när det handlar om krigshändelser kan dricksvattenaktören hamna i en situation där avsteg behöver göras om alternativet är att det inte finns tillgång till något dricksvatten alls.

Vid högsta beredskap ska all samhällsverksamhet som bedrivs stödja totalförsvaret. Det innebär att försvarsmakten inkluderande värdlandsstöd ska prioriteras. Värdlandsstöd är ett begrepp som används i militära sammanhang och betyder det stöd som ett land (värdlandet) ger till utländska militära styrkor som vistas på dess territorium – till exempel vid övningar, kriser eller konflikter.

Kriskommunikation

Kommunikation är mycket viktigt vid dricksvattenstörningar. Snabb och korrekt information inger förtroende och är nödvändigt för att ge invånare och verksamheter förutsättningar att veta hur de ska agera i en nödvattensituation och hur de själva kan förebygga situationer som kan bli svårhanterliga. Ett tätt samarbete behöver ske mellan

kommunen och VA-enheten för att gemensamt ta fram information i samband med nödvattenförsörjning.